

Slovenské centrum vedy pre všetkých - projekt novej generácie iniciovaný neziskovou mimovládnu organizáciou

Sú veľké zabehané kultúrno-vzdelávacie inštitúcie, o ktorých ich opodstatnenosti zrejme nikto v súčasnosti nepochybuje. Medzi takéto patrí napríklad Slovenské národné divadlo, Slovenská národná galéria, Slovenské národné múzeum.

A sú veľké netradičné kultúrno-vzdelávacie projekty novej generácie, ktoré vznikajú len v poslednej dobe ako odraz nových spoločenských podmienok a potrieb jednotlivcov a spoločnosti a nerealizovať ich znamená vylúčiť sa zo skupiny rozvinutých krajín. Logicky možno očakávať, že takéto projekty vznikajú ako iniciatívy, mimo štátneho sektora.

Typickými projektmi spomínaného druhu sú centrá vedy, medzi ktoré patrí aj náš projekt SCHOLA LUDUS – Slovenské centrum vedy pre všetkých iniciovaný v roku 1990. Objektívna potreba centra vedy súvisí s rozvojom vedy a techniky, vývojom životného prostredia a potrebou otvoriť celoživotné vzdelávanie pre všetkých a potvrdzuje ju nezávislý vznik podobných projektov v rôznych krajinách.

O dynamickom rozvoji centier vedy vo svete svedčí nárast ich počtu vo svete¹, medzinárodné stretnutia v regiónoch², výročné konferencie združení centier vedy v rámci jednotlivých kontinentov³. V roku 1996 sa vo Vantaa pri Helsinkách konal prvý svetový kongres centier vedy s príznačným názvom „LEARNING FOR TOMORROW“ (učenie pre budúcnosť), v januári 1999 v Kalkate druhý svetový kongres s názvom „CATALYSTS FOR TOMORROW“ (katalyzátory budúcnosti).

Centrá vedy sa stávajú národnými kultúrno-vzdelávacími inštitúciami. Sú miestom pre ľudí – plnia funkciu poznávaciu, rekreačnú, zábavnú i reprezentačnú zároveň. Významne sa podieľajú na transformácii súčasných vedeckých poznatkov ľuďom tak, aby každý mal možnosť „dotknúť sa hviezd“ - lapidárne, promptne, kultivovane a eticky, s ohľadom na kultúrne dedičstvo a životné prostredie. So zapojením vedcov i umelcov, v interdisciplinárnej a interkultúrnej diskusii. Prezentované multipohľady sú príspevkom k rozvoju kritického myslenia a budovaniu hodnotových kritérií, nových invenčných riešení, orientácie v priestore a čase a ako pomoc pri riešení konkrétnych každodenných problémov jednotlivcov i spoločnosti. Motivujú mládež k hlbšiemu poznávaniu, nedeklaratívne pôsobia ako prevencia proti drogám...

Aby slúžili centrá vedy svojmu poslaniu, zabezpečujú transformáciu súčasných vedeckých poznatkov do „ľudského jazyka“, rozvíjajú alternatívne formy celoživotného neformálneho vzdelávania a atraktívne spôsoby prezentácie významných javov a procesov. Adresátom je najširšia verejnosť - školy, deti, mládež, rodiny, odborníci i laici, zdraví i handicapovaní bez rozdielu. Odbornými partnermi sú univerzity, vedecké a výskumné inštitúcie, výrobcovia a dodávatelia moderných technológií.

¹ Prvé centrum vedy - Exploratorium vzniklo v San Franciscu v roku 1969, v januári 1999 bolo vo svete už 1170 centier vedy.

² Na konferencii SCHOLA LUDUS v Bratislave v roku 1994 boli účastníci zo 16 krajín.

³ V roku 1991 sa konala prvá konferencia Európskeho združenia centier vedy v Amsterdame. Najbližšia európska výročná konferencia ECSITE (European Collaborative for Science Industry and Technology Exhibitions) bude v novom centre vedy v Neapole od 15-18. novembra 2000. Časť konferencie má názov "Ekonomický apel".

Centrá vedy fungujú ako štátne, ale najmä neštátne organizácie. V každom prípade neziskové, pričom na ich zabezpečení temer vždy participujú štát i mesto, významné subjekty súkromného sektoru i jednotlivci. Stáva sa vecou prestíže, podieľať sa na ich zriadení a budovaní...

Ako zabezpečiť založenie a budovanie Slovenského centra vedy pre všetkých v našich podmienkach?

Prečo sa projekt Slovenské centrum vedy pre všetkých volá SCHOLA LUDUS? Lebo školy v demokracii by mali byť veľkým miestom, kde sa stretávajú myšlienky, kultúry a ľudia.

Projekt sa nedá rozdrobiť. Uchádzanie sa o „malé“ granty pre projekt akým je SCHOLA LUDUS je dlhodobo neúnosné.

Vo vyspelých krajinách vraj platí, že na svoje etablovanie potrebujú veľké projekty tri roky dobrovoľnej práce. Projekt SCHOLA LUDUS vznikol v roku 1990 na Matematicko-fyzikálnej fakulte Univerzity Komenského. Prvá výstava, s príspevkami mnohých vysokoškolských pracovísk, ktorou sa projekt zapísal do povedomia verejnosti, bola v roku 1992. Pracujeme desať rokov... Náš projekt bol prvým svojho druhu v strednej a východnej Európe a UNESCO ho dva razy za sebou (v roku 1993 a 1995) uznalo pilotným v oblasti rozvoja vedecko-technologickej gramotnosti pre trvalo udržateľný rozvoj a zachovanie života na Zemi pre roky 2000+ a to nielen preto, že bol prvým, ale pre jeho obsah a spôsob realizácie. Pritom sa očakávalo, že projekt bude podporený aj doma...

Predstava sponzora, ktorý sa uchádza o priazeň potenciálneho obdarovaného na základe toho, že jeho projekt je kvalitný a zaujímavý pre širokú verejnosť a je čťou môcť sa na ňom podieľať, je u nás doteraz dosť smiešna a doteraz neexistuje ani podobný pocit prestíže štátu na medzinárodnom fóre. Alebo nie? Kto prvý prelomí bariéru?

Hľadáme „osvietených“ silných partnerov, ktorí prví pochopia význam centra vedy pre všetkých a to, že centrum vedy nemožno nahradiť krátkodobými aktivitami na ktoré stačia jednorázové príspevky.

Hľadáme "osvietených" partnerov, ktorí pochopia, že spoluúčasť na budovaní a rozvoji centra vedy môže významne prospieť aj spoločnosti, ktorú reprezentujú. Vytvoriť dlhodobý imidž inteligentného seriózneho partnera.

Možno raz tí, čo holdujú technike, v centre vedy, na výstave, vo filme, v programe SCHOLA LUDUS objavia umelecké dielo a tí čo milujú umenie, pochopia, že sú súčasťou prírody, ktorá sa riadi aj im pochopiteľnými zákonitosťami.

*RNDr. Katarína Teplanová, CSc.
riaditeľka Projektu a Nadácie SCHOLA LUDUS*